

Др Предраг Димитријевић,*
Редовни професор Правног факултета,
Универзитет у Нишу
Др Дејан Вучетић,*
Доцент Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: 342.725:35.077.92](497.11)

Рад примљен: 30.06.2015.

Рад прихваћен: 03.12.2015.

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА СЛУЖБЕНУ УПОТРЕБУ ЈЕЗИКА И ПИСАМА ПРИЛИКОМ УПРАВНОГ ПОСТУПАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Апстракт: Једно од основних начела управног процесног права у Републици Србији јесте начело употребе језика и писама у поступку. Ово начело има две основне компоненте. Прва компонента јесте начелно одређен службени језик на којем се мора водити поступак, а друга је право странке да користи свој језик у поступку. У Републици Србији се службена употреба језика и писама још увек не остварује у складу са законом, на шта указују и притужбе поднете Заштитнику грађана којима грађани траже заштиту права у овој области.

Након разматрања релевантног правног оквира (Устава Републике Србије, Закона о службеној употреби језика и писама, Закона о заштити права и слобода националних мањина, Закона о општем управном поступку и др.), аутори анализирају основне проблеме који се приликом поступања управе јављају у вези са остваривањем овог начела, почевши од недостатка тумача за одређене језике, проблема уписа личног имена у путне исправе на језику и према правопису мањине, издавања извода из матичних књига, израде управних аката латиничним писмом до непостојања уједначене праксе управних органа у поступцима у којима припадници националних мањина остварују своја права. Аутори се посебно баве питањем непостојања

* peca@prafak.ni.ac.rs

** dvucetic@prafak.ni.ac.rs

Овај чланак је резултат рада у оквиру пројекта под називом „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“, финансираном од стране Министарства просвете и науке Републике Србије (референтни број 179046).

заокруженог система надзора над остваривањем начела на службену употребу језика и писама.

На крају, аутори посебно издвајају позитивна искуства у овој области са циљем да се побољша нормативни оквир службене употребе језика и писама, као и да се ово начело уједначеније примењује на целој територији Републике Србије.

Кључне речи: *управни поступак, службена употреба језика и писама, права мањина.*

1. Увод

Право на службену употребу језика и писама гарантовано је, за Републику Србију обавезујућим, основним међународним документима о људским правима као што су: Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966); Декларација УН о правима припадника националних или етничких, верских и језичких мањина (1992); Европска повеља о регионалним или мањинским језицима (1992)¹; Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (1995)², и билатерални уговори о заштити мањина закључени са Хрватском³, Мађарском⁴. Македонијом⁵ и

1 Видети: Закон о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима, *Сл. лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 18/2005. Интересантно је то да Повеља примењује *a la carte* систем, омогућавајући заинтересованим државама да изаберу најмање 35 мера које ће примењивати, из трећег дела Повеље. Видети више у: Башић, Г., Борђевић Љ., 2010: 16.

2 Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, *Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/98. Некадашња Савезна Република Југославија јој је приступила 2001. године, а њене одредбе касније су биле разрађене у оквиру одговарајућих националних закона, попут Закона о заштити права и слобода националних мањина, Закона о националним саветима и др.

3 Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Хрватске о заштити права српске и црногорске мањине у Републици Хрватској и хрватске мањине у Србији и Црној Гори, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 3/05.

4 Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 14/04.

5 Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Македоније о заштити српске и црногорске националне мањине у Републици Македонији и македонске националне мањине у Србији и Црној Гори, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 6/05.

Румунијом⁶. За предмет нашег рада од посебног значаја су одредбе чланова 9 и 10 Европске повеље о регионалним и мањинским језицима и одредбе чланова 10 и 11 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, које Република Србија примењује, а са чијим нормама је, како ћемо касније показати, наш правни систем формално правно усклађен.

Полазна основа за одређивање језика управног поступка дата је у оквиру првог дела Устава Републике Србије (члан 10) којим су нормирана основна уставна начела: у Републици Србији у службеној употреби је српски језик и ћирилично писмо, а службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава. Даље, у оквиру другог дела (људска и мањинска права и слободе), од посебног значаја за предмет нашег рада јесте одредба члана 75 Устава, којом се припадницима националних мањина гарантују додатна индивидуална и колективна права и слободе – којом је предвиђено да они, приликом остваривања својих колективних права, одлучују, између осталог, и о питањима везаним за службену употребу језика и писама. У овом, другом делу Устава (одредба члана 79) гарантовано је и право на очување посебности, према коме припадници националних мањина имају право: на изражавање, чување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности; на употребу својих симбола на јавним местима; на коришћење свог језика и писма; да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику; на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина; на оснивање приватних образовних установа; да на своме језику користе своје име и презиме; да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписане и на њиховом језику; на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену обавештења и идеја; на оснивање сопствених средстава јавног обавештавања, у складу са законом. Као што видимо, Устав потенцира да у срединама у којима припадници националних мањина представљају значајан део популације, државни органи и организације којима је поверено вршење јавних овлашћења, као и органи јединица децентрализације, поступак воде и на језику националних мањина. Касније у тексту даћемо детаљно објашњење законских прописа којима је начин реализације ове уставне норме регулисан. У вези с предметом нашег рада

6 Закон о ратификацији Споразума између Савезне владе СРЈ и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 14/04.

јесте и одредба члана 199 Устава Републике Србије која прописује следеће: „Свако има право да користи свој језик у поступку пред судом, другим државним органом или организацијом која врши јавна овлашћења, када се решава о његовом праву или обавези“.

Напред наведене уставне правне регуле даље су разрађене читавим низом посебних закона, од којих издвајамо Закон о службеној употреби језика и писама⁷ и Закон о заштити права и слобода националних мањина⁸. Норме ова два законска текста анализираћемо детаљније у наставку рада.

Други закони којима се заокружује правни положај националних мањина у Републици Србији јесу: Закон о националним саветима националних мањина⁹, Закон о локалној самоуправи¹⁰, Закон о матичним књигама¹¹, Породични закон¹², Закон о личној карти¹³, Закон о путним исправама¹⁴, Закон о општем управном поступку¹⁵, Закон о парничном поступку¹⁶, Закон о ванпарничном поступку¹⁷, Законик о кривичном поступку¹⁸, Закон о прекршајима¹⁹, Закон о избору народних посланика²⁰, Закон о локалним изборима²¹, Закон о печату државних и других органа²², и Закон о уставном суду²³.

7 *Сл. гласник РС*, 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 30/2010.

8 *Службени лист СРЈ*, 11/2002, *Службени лист СЦГ*, 1/2003 – *Уставна повеља* и *Службени гласник РС*, 72/2009 – др. закон и 97/2013 – одлука УС.

9 *Службени гласник РС*, 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014.

10 *Службени гласник РС*, 129/07.

11 *Службени гласник РС*, 20/2009.

12 *Сл. гласник РС*, 18/2005 и 72/2011 – др. закон и 6/2015.

13 *Сл. гласник РС*, 62/2006 и 36/2011.

14 *Сл. гласник РС*, 90/2007, 116/2008, 104/2009, 76/2010 и 62/2014.

15 *Сл. лист СРЈ*, 33/97 и 31/2001, *Сл. гласник РС*, 30/2010.

16 *Сл. гласник РС*, 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014.

17 *Сл. гласник РС*, 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон и 55/2014 и 6/2015.

18 *Сл. гласник РС*, 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

19 *Сл. гласник РС*, 65/2013.

20 *Сл. гласник РС*, 35/2000, 57/2003 – одлука УСРС, 72/2003 – др. закон, 75/2003 – испр. др. закона, 18/2004, 101/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 28/2011 – одлука УС, 36/2011 и 104/2009 – др. закон.

21 *Сл. гласник РС*, 129/2007, 34/2010 – одлука УС и 54/2011.

22 *Службени гласник РС*, 101/07.

23 *Сл. гласник РС*, 109/2007, 99/2011 и 18/2013 – одлука УС, и 40/2015 – др. закон.

2. Позитивно правно одређење националних мањина и службене употребе њихових језика и писама

Закон о заштити права и слобода националних мањина (последња верзија из 2013. године) појам националне мањине одређује у одредби члана 2, став 1 као сваку групу држављана Републике Србије (који су названи или одређени као народи, етничке и националне заједнице, националне и етничке групе, националности и народности) која је по бројности довољно репрезентативна, иако представља мањину на територији Републике Србије, а да том приликом припада некој од група становништва које су у дуготрајној и чврстој вези са територијом Републике Србије и поседује одређене специфичности (језик, култура, национална или етничка припадност, порекло, вероисповест) које је диференцирају од већинског становништва. Припадници такве групације истовремено треба да манифестују један вољан, психолошки моменат кроз бригу о одржавању свог колективног идентитета – културе, традиције, језика или религије.

Одредбом става 3, члана 1 Закона о службеној употреби језика и писама из 2010. године нормирано је да су у Републици Србији на оним подручјима на којима живе припадници националних мањина у службеној употреби и њихови језици и писма истовремено са српским језиком.

С обзиром на то да ли се у њима, поред српског језика и писма, користи и један или више других језика и писама, јединице локалне самоуправе у Републици Србији могу се поделити у две групе. Прву, која обухвата јединице локалне самоуправе у којима живе припадници националних мањина и где су у службеној употреби и језици националних мањина и, другу, која обухвата јединице локалне самоуправе на чијем подручју нису у службеној употреби језици националних мањина (Милков, 2012: 89). Но, без обзира на ову поделу, треба имати на уму то да у оба случаја важи следеће правило: ни у једној општини не може бити изостављен српски језик из службене употребе, већ само истовремено са њим може бити у употреби и језик националне мањине и одговарајуће писмо!

Конкретно, одредбом става 2, члана 11 Закона о заштити права и слобода националних мањина прописана је обавеза увођења језика националне мањине у службену употребу у јединици локалне самоуправе, ако проценат припадника националне мањине у укупном становништву јединице локалне самоуправе достиже 15%, према резултатима последњег пописа становништва. Општине у којима живе припадници националних мањина самостално одлучују, својим највишим општим правним актом – статутом, кад су и који језици националних мањина у службеној употреби

на њиховој територији. За подручје аутономне покрајине то се утврђује њеним статутом.

Одредбом члана 3 Закона о службеној употреби језика и писама нарочито је прецизирано шта се под службеном употребом језика и писама подразумева. Службеном употребом језика и писама сматра се: усмено и писмено општење грађана и организација и организација међусобно, вођење поступака за остваривање и заштиту права, дужности и одговорности грађана; вођење прописаних евиденција од стране општинских органа и организација које врше јавна овлашћења на територији општине; издавања јавних исправа као и других исправа који су од интереса за остваривање Законом утврђених права грађана и остваривање права дужности и одговорности радника из рада или по основу рада; употреба језика и писама приликом исписивања назива места, тргова и улица, органа, организација и фирми, географских назива, објављивања јавних позива, обавештења и упозорења за јавност и исписивање других јавних натписа. Одредбом члана 4 Закона о службеној употреби језика и писама нормирано је да органи, организација или други субјекти могу свој назив, фирму или други јавни натпис да испишу и латиничним писмом (поред ћириличког).

Према одредби члана 3 Закона о ратификацији Европске повеље о регионалним и мањинским језицима из 2005. године, регионални и мањински језици су: албански, босански, мађарски, румунски, ромски, русински, словачки, украјински и хрватски.

Након што смо приказали садржину најважнијих правних норми везаних за појам националних мањина, њихове језике, као и одговарајуће норме Закона о службеној употреби језика и писама и Закона о заштити права и слобода националних мањина, погледајмо сада како се оне примењују на управно поступање, као и како су одређене специфичности везане за ова питања конкретно регулисане Законом о општем управном поступку.

3. Службена употреба језика и писама приликом управног поступања у Републици Србији

Начело употребе језика и писма у поступку – једно је од основних начела управног процесног права у Републици Србији и у себи садржи две основне компоненте: начелно одређен службени језик на коме се мора водити поступак и право странке да користи свој језик у поступку (Томић, 2009, 257; Милков, 2012: 88; Лилић, 2013: 453; Димитријевић 2014: 345).

Одредбом члана 16, став 1 Закона о општем управном поступку начелно је предвиђено да се управни поступак води на српском језику и да се у

том поступку користи ћирилично писмо, а латинично писмо у складу са законом. Изузетак од овог правила јесу подручја на којима је у службеној употреби и језик одређене националне мањине. На тим подручјима поступак се води и на језику и уз употребу писма те националне мањине.

О оквиру члана 16 Закон о општем управном поступку даље нормира да се, уколико се поступак не води на језику странке која је држављанин Републике Србије, мора обезбедити превођење поступка преко тумача, као и достављање позива и других писмена на њиховом језику и писму. Уколико се као странке у управним поступцима јављају страни држављани, предвиђено је право да ток поступка прате преко тумача и да у поступку употребљавају свој језик (Димитријевић, 2014: 345–346). Према одредби члана 6 Правилника о обрасцима аката у управном поступку²⁴, у органима у којима се поступак води и на језику и писму националне мањине, прописани обрасци, поред текстова на српском језику и ћириличком писму, упоредо садрже и текст на језику и писму те националне мањине, уз обавезу да обухвате све прописане елементе.

Одредбом члана 4 најновије верзије Закона о службеној употреби језика и писама утврђено је право припадника националне мањине да се републичким органима могу обратити на свом језику, уколико њихов број у односу на укупан број становника Републике Србије „достиге најмање 2% према последњем попису становништва“. Уколико је тај број мањи од 2% становништва, право на обраћање републичком органу на свом језику и даље је гарантовано, али му је додато и право на добијање одговора на свом језику „преко јединице локалне самоуправе“ у којој је језик те националне мањине у службеној употреби. Превођење и трошкове превођења дописа републичком органу (односно одговора републичког органа) обезбеђује јединица локалне самоуправе у којој је језик те националне мањине у службеној употреби.

Према одредби члана 12 Закона о службеној употреби језика и писама, првостепени управни поступак у оквиру кога се решава о правима, обавезама или правним интересима странке, води се, по правилу, на српском језику. Поступак се може водити и на језику националних мањина уколико је у службеној употреби у органу односно организацији у којој грађанин, припадник националне мањине, остварује неко своје право (односно обавезу). Уколико је орган (или организација) месно надлежан за подручје више општина, поступак се може водити на језицима оних националних мањина који су у службеној употреби у општинама које се налазе на територији коју обухвата месна надлежност тог органа, уколико

24 Сл. лист СРЈ, бр. 8/99, и 9/99 – испр.

странке имају пребивалиште у општини у којој је у службеној употреби језик националне мањине.

Једностраначки управни поступци ће се водити на језику националне мањине уколико је странка, припадник националне мањине, својим захтевом то и тражила (а тај језик је већ у службеној употреби у оквиру органа, односно организације која води поступак).

Уколико се ради о вишестраначким поступцима, а језици странака, припадника националних мањина, нису исти, потребно је да се странке споразумеју на ком језику ће се водити поступак. Уколико такав споразум изостане, језик поступка ће одредити орган односно организација која одлучује у поступку, изузев уколико једна од тих странака не захтева да се поступак води на српском језику – у ком случају ће српски језик аутоматски постати и језик поступка.

Према одредби члана 13 Закона о службеној употреби језика и писама утврђивање језика поступка има карактер претходног питања! Закон предвиђа дужност службеног лица које води поступак да упозна странку (странке) о службеним језицима који су у употреби у том органу (организацији) и да затражи од странке изјашњење на ком језику жели да се води поступак. Док се не одлучи о језику поступка, поступак се води на српском језику. О томе шта је странка тражила, о начину утврђивања језика и о томе шта је одлучено, оставља се забелешка у записнику.

Записник и одлуке у првостепеном поступку, као и споредне одлуке у вези са вођењем поступка, израђују се као аутентични текстови на српском језику и на језику националне мањине, ако је на језику националне мањине вођен поступак.

Другостепени управни поступак увек се води на српском језику (одредба члана 15), док странке имају одређена права предвиђена одредбама чланова 16 и 17 Закона о службеној употреби језика и писама. Другостепено решење, закључак, записник и све друге поднеске, исправе и писмена на језик првостепеног поступка на коме је првостепени поступак вођен, превешће првостепени орган (организација). Одредбе поменутих чланова 16 и 17 Закона о службеној употреби језика и писама регулишу права припадника националних мањина у погледу језика и писама на оним подручјима где њихови језици нису у службеној употреби. Норме ових чланова предвиђају дужност органа (организације) који води поступак да странкама, припадницима националних мањина, обезбеде употребу свог језика и писма, подношење поднесака и других писмена на свом језику, као и достављање отправака решења, сведочанстава, уверења, потврда и других аката којима се решава о њиховим правима и обавезама на њиховом

језику. Предуслов је да су странке то захтевале у току поступка. Одредба члана 17 Закона нормира да ће доказна средстава, поименице изјаве странака, вештака, сведока и других лица која учествују у поступцима који се не воде на језицима националних мањина, а које су дате на језику националне мањине, бити уписане у записник на српском језику. Такође, овим чланом предвиђена је обавеза превођења на језик националне мањине записника или његовог дела, на захтев припадника националне мањине – учесника у поступку. Уколико службено лице у довољној мери не познаје језик националне мањине, поступак ће се водити уз помоћ тумача, а трошкове превођења сносиће орган (организација) који води поступак.

Повреда права на употребу језика и писма националне мањине, као битног управног процесног права, може бити истицана у жалбеном поступку и, према одредби члана 239, тачка 11 Закона о општем управном поступку бити разлог за подношење предлога за понављање управног поступка, као посебног ванредног правног средства.

4. Проблеми у остваривању права на службену употребу језика и писама

Девет година након доношења Устава држава није постигла да се службена употреба српског језика и писама у потпуности остварује у складу са одговарајућим законским нормама. На републичком нивоу, нема органа извршне власти надлежног да системски прати примену одговарајућих закона, предлаже и предузима потребне мере за унапређење стања службене употребе језика и писама. Овим питањима у свом раду највише се бави Заштитник грађана. Међутим, његове препоруке у вези са службеном употребом језика и писама још увек нису у потпуности извршене и уграђене у српски правни систем (Заштитник грађана, 2014: 51–54).

4.1. Злоупотреба права на службену употребу језика и писма – случај босанског језика

Показало се да је у пракси доста контроверзи изазвао проблем службене употребе језика грађана бошњачке националности у управном, судском и другим поступцима пред државним органима. Услед недостатка судских тумача за босански језик, угрожена је законитост и правилност тих поступака, посебно оних који се воде пред Министарством унутрашњих послова. Истовремено, пракса је показала да се, у овом случају, право грађана на употребу свог језика и писма почиње да користи (злоупотребљава) као средство одбране. Поједини грађани, као странке у поступку, позивају се

на то право, иако разумеју језик поступка да би избегли или одложили примену појединих прописа који би за њих, у одређеним околностима, били неповољни. Поставља се питање како органи управе треба да поступају у случају језика националних мањина који су, попут бошњачког, лингвистички врло слични српском језику, па се свакодневна комуникација грађана (међусобно, и са органима управе) обавља без икаквих проблема на оба језика (српском и бошњачком).

Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Нишу, септембра 2014. године, донело је одлуку којом је усвојено стручно мишљење Департмана за српски језик да су српски и бошњачки језик базично лингвистички исти језици, тако да говорник бошњачког језика може без помоћи преводиоца да разуме и говори српски језик (Милић, 2014). Из тога произлази то да инсистирање на употреби језика националне мањине, у таквим ситуацијама, представља *облик злоупотребе права* на употребу језика, јер доводи до опструкције рада управних органа и у неким случајевима и застарелости одређених поступака. Међутим, одлука Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Нишу тиче се односа српског и бошњачког језика, а странке су се у споменутих поступцима позивале на босански језик, на чију се употребу Србија обавезала ратификацијом Европске повеље о регионалним и мањинским језицима из 2005. године.

Тим поводом је Одбор за стандардизацију Института за српски језик Српске академије наука и уметности августа 2015. године донео Одлуку о статусу босанског или бошњачког језика која је објављена на интернет страници те установе (Српска академије наука и уметности – Институт за српски језик, 2015). Ова одлука садржи неколико закључака који су од значај за предмет нашег рада, те ћемо их навести у наставку.

Прво, према творбеним правилима српског језика од назив „бошњачки народ“ (а који су изабрали сами Муслимани) могуће је извести једино назив „бошњачки језик“, а никако „босански језик“. У одлуци Одбора даље се тим поводом наводи: „Назив бошњачки језик одговара називу бошњачки народ, док би назив босански језик одговарао термину, непостојећег, босанског народа“. Друго и још важније, „босански језик“ „не може имати ни лингвистички ни правни – него само симболички – статус посебног језика, па се на његове говорнике не могу применити ‘Уставом и законом загарантована права да се судски и управни поступак води на матерњем језику странке’, јер се поступак на том језику води и кад се тај језик зове нпр. српским или хрватским.“ Треће, напред наведени закључци као последицу могу имати само то да, како се наводи у одлуци Одбора:

„... нема никаквог ни лингвистичког ни правног основа производити некакве ‘тумаче за босански језик’, нити пак изводити посебну наставу на ‘босанском/бошњачком’ језику, нити има основа правити за тај лингвистички непостојећи језик посебне уџбенике, јер сви који знају српски језик знају подједнако добро и ‘бошњачки’, и обратно: сви који знају ‘бошњачки’ знају и српски! Државне институције Републике Србије и Републике Српске морају тога бити свесне, и у складу с тим морају и деловати“!

4.2. Проблеми приликом уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и према правопису мањине којој припадају

Приликом остваривања права на упис личног имена припадника националних мањина у путне исправе и матичне књиге на језику и према правопису мањине којој припадају постоје одређене разлике (Башић, Ђорђевић, 2010: 51–54).²⁵

Закон о заштити права и слобода националних мањина регулише ово право у одредби члана 9 тако што гарантује слободу избора и коришћења личног имена припадницима националних мањина и њиховој деци. Поред те слободе, припадници националних мањина имају право на упис личног имена у јавне исправе, службене евиденције и друге збирке личних података према свом језику и правопису. Према новој верзији Закона о личној карти из 2011. године²⁶ (одредба члана 9 ст. 3) и Правилника о личној карти из 2014. године²⁷, име и презиме припадника националних мањина у личну карту се уписује истовремено на језику и писму националне мањине и на српском језику, по српском правопису и ћириличким писмом. Уколико странка то захтева, могуће је да њени лични подаци буду исписани и латиничним писмом (истовремено са ћириличким). Дакле, правило је да се у образац личне карте подаци о имену и презимену уписују у изворном облику, исто као што су уписани у изводу из матичне књиге рођених. У напред наведеним ситуацијама, долази до тзв. *паралелног уписа*.

Право на лично име потпуно остварење добија приликом уписа у матичне књиге, јер се тек након уписа у матичне књиге лично име може користити у правном промету. Према одредби члана 17 Закона о матичним књигама из 2009. године, лично име детета, родитеља, супружника и умрлог уписује се на српском језику, ћириличким писмом, а припадници националне мањине

25 Градске и општинске управе немају уједначену праксу у поступцима у којима припадници националних мањина остварују ова права.

26 *Сл. гласник РС*, бр. 62/2006, и 36/2011.

27 *Сл. гласник РС*, бр. 85/2014.

имају право на упис личног имена према језику и правопису припадника националне мањине, што не искључује паралелан упис личног имена и на српском језику, ћириличким писмом. Лично име детета, родитеља, супружника и умрлог држављанина Републике Србије уписано у извод из матичне књиге иностраног органа, према правилима језика и писма државе издавања, уписује се у матичне књиге које се воде према Закону о матичним књигама у складу са правилима српског језика и ћириличног писма. Лично име страног држављанина, поред уписа на српском језику, ћириличким писмом, уписује се у матичну књигу венчаних, односно матичну књигу умрлих и према правилима језика и писма државе чији је држављанин, у облику садржаном у изводу из матичне књиге рођених иностраног органа.

Према Упутству о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига:²⁸

„У јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, обрасци извода из матичних књига из тач. 134–136. овог упутства штампају се и двојезично, на српском језику ћириличким писмом и на језику и писму оне националне мањине чији је језик у службеној употреби. Текст рубрика на језику и писму припадника националне мањине испишује се испод текста на српском језику, истим обликом и величином слова.

Изводи из матичних књига који се штампају двојезично у складу са ставом 1. ове тачке носе ознаку: Образац 6а - извод из матичне књиге рођених, Образац 7а - извод из матичне књиге венчаних и Образац 8а - извод из матичне књиге умрлих.“

Ради спровођења наведене норме, Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу обезбедило је преводе образаца извода из одговарајућих матичних књига (рођених, венчаних и умрлих) од стране сталних судских тумача за језике националних мањина (албански, бугарски, мађарски, македонски, румунски, русински, словачки, хрватски и чешки језик – изузев бошњачког и украјинског) и проследило их Заводу за израду новчаница и кованог новца на штампање. Паралелно с тим, исто министарство је јединицама локале самоуправе упутило мишљење у коме се наводи да је тачком 15а Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига прописано да се лично име детета, родитеља, супружника и умрлог припадника националне мањине уписују у матичну књигу на језику и писму националне мањине после уписа на српском језику ћириличким писмом, испод њега истим обликом и величином слова. У истом мишљењу даље се наводи да се изводи из матичних књига издају

28 Сл. гласник РС, бр. 109/2009, 4/2010 - испр., 10/2010, 25/2011, 5/2013 и 94/2013.

на основу података садржаних у њима, а ако је у матичну књигу лично име детета, родитеља, супружника или умрлог припадника националне мањине уписано и на језику и писму националне мањине, у извод из матичне књиге лично име на језику и писму припадника националне мањине уписује се после уписа личног имена на српском језику ћириличким писмом, испод њега истим обликом и величином слова.

У случају да припадник националне мањине, после закључења основног уписа у матичну књигу (у којој лично име припадника националне мањине није уписано према његовом језику и писму), поднесе захтев за упис личног имена и према језику и писму те националне мањине извршиће се накнадни упис тог податка сходно одредби члана 26 Закона о матичним књигама, на основу одговарајућег управног акта надлежног органа из одредбе члана 6, ст. 2 и 4 тог Закона, донетог после поступка спроведеног по одредбама Закона о општем управном поступку.

Према наводима из Редовног годишњег извештаја Заштитника грађана за 2014. годину, управе јединица локалне самоуправе (градова и општина) немају уједначену праксу „у поступцима у којима припадници националних мањина остварују права на упис личног имена у матичне књиге, на језику и према правопису мањине којој припадају“ (Заштитник грађана, 2015: 59). Тај податак је забрињавајућ, с обзиром на то да су републички заштитник и покрајински омбудсман још 2011. године упутили одговарајуће препоруке и наложили уједначавање одговарајућих пракси. Такође, поводом овог питања, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике донело је мишљење у вези са поступањем општинских и градских управа приликом уписа личног имена детета или супружника према правопису језика националне мањине, у коме се женски облик презимена уписује додавањем одређеног суфикса, а исто министарство је упутило и мишљење свим управама јединица локалне самоуправе „како да поступају у ситуацијама када се одређује или мења име припадника националне мањине“. Министарство државне управе и локалне самоуправе неколико пута је упућивало мишљење свим управама јединица локалне самоуправе о поступку и начину уписа личног имена припадника националне мањине у матичне књиге, међутим, упркос томе није успостављена уједначена пракса у раду надлежних органа у локалним самоуправама пред којима грађани остварују право на упис личног имена на језику и према правопису националне мањине којој припадају (Заштитник грађана, 2015: 33).

4.3. Питање службене употребе језика и писама приликом исписивања назива насељених места, географских назива и властитих имена садржаних у јавним називима

У тесној вези са претходним проблемом јесте и питање коришћења традиционалног назива неког насељеног места на мањинском језику, уколико се он разликује од српског назива. Као што смо већ навели, према одредби члана 79, став 1 Устава Србије, припадници националних мањина имају право да (у оним срединама где чине одговарајући део становништва) традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписане и на њиховом језику. Ова норма је касније разрађена одредбом члана 11, став 5 Закона о заштити права и слобода националних мањина – којим је прописано да се та имена и називи исписују према традицији и правопису националне мањине, и одредбама чланова 11 и 19 Закона о службеној употреби језика и писама. Према одредби члана 93 Закона о локалној самоуправи, ово питање је у надлежности скупштина јединице локалне самоуправе, које одлуке о називима доносе уз претходну сагласност ресорно надлежног министарства и мишљење националног савета одговарајуће националне мањине.

У овој области као чест проблем јавља се исписивање назива органа и организација која врше јавна овлашћења, нарочито уколико је њихов оснивач Република – када су њихови називи исписани искључиво на српском језику и ћириличким писмом, уместо на више језика.

Као посебан проблем чије решење је дао Уставни суд, а које је касније, путем измена и допуна уграђено у Закон о службеној употреби језика и писама, појавило се питање може ли општина приликом исписивања свог назива или назива насељеног места, користити њихов традиционални назив на језику и правопису националне мањине – када се они разликују од српског назива такве општине, односно насељеног места? Уставни суд је у својој одлуци²⁹ заузео становиште да се у овој правној ситуацији Закон о заштити права и слобода националних мањина примењује у складу са правилом *lex posterior derogat legi priori* у односу на, у том тренутку, раније донети Закон о службеној употреби језика и писма из 1991. године и признао то право. У том тренутку, неуједначеност у законским решењима огледала се у томе што претходна верзија Закона о службеној употреби језика и писама није прописивала могућност замењивања географског назива на српском језику другим називом, иако се он пише „у складу са правописом језика народности“, док је Закон о заштити права и слобода националних

²⁹ Одлука Уставног Суда Републике Србије ИУ број 446/2004 од 18. фебруара 2010. године, објављена у «Сл. гласнику РС», бр. 36/2010 од 28. маја 2010. године.

мањина нормирао писање тих назива на језику националне мањине „према њеној традицији и правопису“! Даље, за разлику од претходне верзије Закона о службеној употреби језика и писама, овај други Закон у одредби става 1, члана 3 предвиђа могућност ближег уређивања питања из његове материје републичким и покрајинским прописима.

Због тога је најновијим изменама Закона о службеној употреби језика и писама из 2010. године, одредбама чланова 4 и 5 нормирано да се географски називи могу замењивати другим називима на језицима националних мањина, а да се називи градова, општина и насељених места, без обзира на то што су утврђени као такви одговарајућим законом и тако гласе на српском језику могу, на језику националне мањине, писати и другачије – у измењеном облику.

4.4. Проблем употребе латиничног писма у раду управних органа

Поједини органи и организације које врше јавна овлашћења са грађанима писмено комуницирају и, приликом одлучивања о правима и обавезама грађана, решења доносе на латиничном писму, супротно Уставу и одговарајућим законима.

Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање и даље решења израђује на латиничном писму, иако је након претходног поступка пред Заштитником грађана предузео низ мера како би се отклонила незаконита употреба латиничног писма у раду овог органа, укључујући и техничка решења за израду појединих решења на ћириличком писму (Заштитник грађана, 2015: 55).

Јавно предузеће „Градска топлана“ Јагодина, како је утврдио Заштитник грађана,³⁰ направило је пропуст на штету грађана, не обезбедивши доследну и потпуну службену употребу српског језика и ћириличког писма у обављању своје делатности тако што је службено комуницирајући са грађанима користило и латинично писмо (што је супротно обавези службене употребе српског језика и писама), и тако што је податке о корисницима и друге податке унете у рачуне о утрошеној електричној енергији као и налоге за плаћање рачуна – уносило на латиничном писму, иако су обрасци рачуна за утрошену топлотну енергију и налози за плаћање рачуна били одштампани на ћириличком писму! Заштитник грађана Републике Србије препоручио је овом јавном предузећу да приликом обављања послова из своје делатности обезбеди „доследну и потпуну

30 Утврђење и препорука Заштитника грађана Републике Србије. Видети више на следећој интернет страници: <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3429-2014-08-18-13-24-41>.

употребу српског језика и ћириличног писма, у складу са Уставом и законом“. С обзиром на то да је за извршење Заштитникове препоруке било потребно обезбедити одговарајуће техничке услове, као и одговарајућа новчана средства, Заштитник је овом јавном предузећу наложио да „без одлагања донесе акт којим ће утврдити одговорна лица, најкраћи могући рок, неопходне активности и потребна финансијска средства, као и да предузме све друге неопходне мере које су потребне како би се омогућило да се сви подаци, који се уносе у рачуне за утрошену топлотну енергију и налоге за плаћање рачуна, уносе на ћириличком писму“.

На крају своје препоруке Заштитник је с правом констатовао да:

„Не примењивање позитивних правних прописа са изговором да за то нису обезбеђени технички услови у конкретном случају, обесмишљава њихово постојање и улогу. Пропуштање органа и службених лица да уочене проблеме у раду отклоне већ, уместо тога, тражење оправдања, у (не)организацији посла и другим унутрашњим решеним и нерешеним питањима техничке природе, карактеристично је обележје ‘лоше управе’“³¹

Према наводима из Редовног годишњег извештаја Заштитника грађана за 2014. годину ЈП „Градска топлана“ Јагодина је поступило по препоруци Заштитника и омогућило грађанима да рачуне добијају на ћириличком писму (Заштитник, 2015: 56).

Заштитник грађана Републике Србије сличним поводом морао је да реагује по притужбама грађана и у случају Секретаријата за саобраћај града Београда, јер су службене легитимације контролора у јавном превозу биле одштампане латиничним писмом, након чега су врло брзо одштампане нове легитимације са подацима и именима контролора на ћириличком писму.

У својој препоруци из 2010. године, Заштитник грађана констатовао је следеће: „На жалост, Закон о службеној употреби језика и писама не обезбеђује све потребне начине и мере за остваривање Уставом утврђене обавезе на службену употребу српског језика и ћириличног писма у органима, односно организацијама које врше јавна овлашћења. Надзор над применом Закона и остваривањем обавезе државних органа да у раду примењују службену употребу српског језика и ћириличног писма у надлежности је министарстава, која не располажу потребним капацитетима за остваривање ове надлежности. Законом о службеној употреби језика и писама нису прописане казнене мере ако орган, односно организација која

31 Више о појму „лоше управе“ нпр. видети у: Давинић, 2013: 100–134.

врши јавна овлашћења не примењује и не спроводи службену употребу српског језика и ћириличног писма у складу са Законом“. Према мишљењу Заштитника, најбољи начин за превазилажење ових проблема био би успостављање надлежности једног органа који би био задужен да спроводи надзор над применом норми Закона о службеној употреби језика и писама.

4.5. Проблем недостатка свеобухватног надзора над спровођењем одговарајућих законских норми

Надзор над спровођењем закона у овој области представља посебан проблем. Надлежна министарства нису препознала обавезу и значај вршења надзора над остваривањем службене употребе српског језика и писма! Осим Министарства просвете и науке и Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, остала министарства не испуњавају своју законску обавезу и не врше надзор над спровођењем одредаба Закона о службеној употреби језика и писама. Одредбом члана 22 Закона о службеној употреби језика и писама прописано је да *надзор над спровођењем службене употребе језика и писама врше министарства надлежна за послове у области управе, саобраћаја, урбанизма и стамбено-комуналних послова, просвете, културе и здравства*. Закон уопште не предвиђа спровођење надзора у ресорима спољних послова, одбране, унутрашњих послова, финансија, правде, економије и регионалног развоја, пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, вера и дијаспоре, као и рада и социјалне политике! Након доношења последњег Закона о министарствима из 2014. године, извесне надлежности у овој области, поред Републичког секретаријата за законодавство, дате су и Министарству за државну управу и локалну самоуправу (одредбом члана 10).

На овом месту треба истаћи позитивна искуства која су у вези с надзором над применом службене употребе језика и писама и обезбеђивања средстава за ову намену стекли органи у АП Војводина, где ови послови спадају у делокруг Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, који врши надзор над применом законских одредаба, прати стање и додељује средства покрајинског буџета, путем конкурса. Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице сваке године представља Извештај о извршеном надзору над применом прописа којима се уређује службена употреба језика и писама. Даље, овај секретаријат сваке године расписује конкурс за расподелу буџетских средстава органима и организацијама у АП Војводини у чијем су раду у службеној употреби језици и писма националних мањина. Ова средства се потом користе за суфинансирање пројеката који имају за циљ

унапређивање права на службену употребу језика и писама националних мањина у АП Војводини. На конкурсима обично учествују јединице локалне самоуправе (са подручја АП Војводине) у којима је статутом утврђена службена употреба језика националне мањине, месне самоуправе, као и други органи и организације, службе и установе са територије ових јединица локалне самоуправе. Средства се првенствено додељују за оспособљавање запослених у овим правним субјектима јавног права који се користе језиком националне мањине, потом за развој вишејезичних електронских система, за израду и постављање табли за означавање назива тих субјеката на језицима и писму националних мањина, штампање двојезичних и вишејезичних образаца, службених гласила и других јавних публикација. Нажалост, овакав вид финансијске подршке јединицама локалне самоуправе не постоји на територији целе Републике Србије.

5. Закључак

Неспорно је то да су у Републици Србији усвојени високи стандарди у погледу остваривања права на службену употребу језика и писама приликом управног поступања, који су у одређеним сегментима виши и од међународних, постављених Европском повељом о регионалним или мањинским језицима из 1992. године и Оквирном конвенцијом за заштиту националних мањина из 1995. године. До оваквог закључка дошли смо анализом одговарајућих норми Закона о службеној употреби језика и писама, Закона о заштити права и слобода националних мањина, Закона о националним мањинама, Закона о општим управном поступку и других релевантних извора. Међутим, норме појединих прописа морају се прилагодити околностима у којима ће се остваривати, те је у том правцу нужно усмерити активности, пре свега, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, али и Владе и других министарстава, на изради измена и допуна одговарајућих прописа. На пример, одредбе Закона о службеној употреби језика и писама потребно је побољшати како би се у потпуности остварила обавеза свих носилаца власти да при службеном поступању користе српски језик и ћирилично писмо. Као што смо већ истакли, наведени закон не прописује казнене мере у таквим ситуацијама, што представља озбиљан недостатак, а у домену надзора најцелисходније би било прописати да надзор над остваривањем тих норми врши један орган државне управе, а не свако министарство посебно. Но, ово није једини проблем који је уочен приликом остваривања права на службену употребу језика и писама у пракси. У раду смо указали и на учестале злоупотребе овог права, као и на проблеме који се јављају приликом уписа личног имена у матичне књиге (који се јављају када су припадници националних

мањина у питању), те исписивања назива насељених места, географских назива и властитих имена садржаних у јавним називима. На републичком нивоу још увек нема органа извршне власти надлежног да системски прати примену одговарајућих прописа, предлаже и предузима потребне мере за унапређење стања у области службене употребе језика и писама, као што је то случај са Покрајинским секретаријатом за образовање, управу и националне заједнице у АП Војводини.

Даље, коришћење језика националне мањине пред органима управе у српској управно-правној пракси често се избегава из неколико разлога. Прво, врло често се, инсистирањем на овом праву, а због слабих капацитета управних органа, поступак непотребно компликује и продужава – што странкама није у интересу када се ради о поступку у коме остварују неко своје право. Друго, странка ће инсистирати на овом праву само онда када јој је у интересу да поступак траје што дуже – а то је најчешће случај када се ради о поступку у коме јој се намеће нека обавеза (што је подробно анализирано у случају тражења тумача за босански језик). Лоше конципираним законским решењима странка се мотивише да тако поступа, чиме се нарушава принцип ефикасности управног поступања.

Такође, приметна је извесна дихотомија у степену остваривања права на службену употребу језика и писама од стране органа државне управе и органа управе локалних самоуправа. Наиме, приметно је то да га органи управе локалних самоуправа потпуније остварују. У децентралисаним јединицама републичких органа које су смештене у оним срединама у којима је у службеној употреби и језик националне мањине, управни поступци се воде на српском језику и писму, укључујући и комуникацију органа са грађанима, припадницима националних мањина. У ситуацији усмене комуникације језик националне мањине више је у употреби када су у питању јединице локалне самоуправе како би се странке благовремено информисале о праву или обавези. Као чест проблем јавља се и исписивање назива органа и организација која врше јавна овлашћења, нарочито уколико је њихов оснивач Република – тада су њихови називи исписани искључиво на српском језику и ћириличким писмом, уместо на више језика, као што је то случај када су у питању јединице локалне самоуправе.

Све до сада наведено наводи нас на закључак да околности у којима се стандарди установљени општим нормативним актима имају остваривати као и капацитети (управни, кадровски, финансијски, материјални и други) за њихово остваривање нису на одговарајућем нивоу, што доводи до несклада између правних норми и праксе у овој области, због чега норме које регулишу службену употребу језика и писама често имају

„декларативан“ карактер. Република Србија морала је да паралелно са изградњом амбициозно замишљено правног оквира у овој области гради и ствара одговарајуће управне капацитете који би могли да „изнесу“ остваривање тих прописа у реалним животним ситуацијама. Међутим, овде се ради о једној много дубљој појави, карактеристичној за све савремене управне системе. Наиме, непримењивање позитивних правних прописа са изговором да за то нису обезбеђени одговарајући услови обесмишљава њихово постојање и улогу, а пропуштање службених лица у оквиру органа управе да уочене проблеме у раду отклоне уз тражење оправдања у неадекватној организацији посла и другим унутрашњим решеним и нерешеним питањима карактеристично је обележје „лоше управе“!

Литература

Башић, Г., Ђорђевић Љ. (2010), *Остваривање права на службену употребу језика и писама националних мањина у Републици Србији*, Београд: Заштитник грађана

Давинић, М. (2013). *Европски омбудсман и лоша управа (maladministration)*. Београд: Заштитник грађана

Димитријевић, П. (2014). *Управно право – општи део*. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу

Заштитник грађана (2015). *Редован годишњи извештај Заштитника грађана за 2014. годину*. Београд: Заштитник грађана

Лилић, С. (2013). *Управно право и управно процесно право (седмо издање)*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду

Милков, Д. (2012). *Управно право, II*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду

Милић Љ. (2014). *Коришћење језика националних мањина у прекршајном поступку – са посебним освртом на бошњачки језик*. Правни инструктор бр. 80. Параграф Нет

Томић, З. (2009). *Опште управно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду

Закон о заштити права и слобода националних мањина. *Службени лист СРЈ*, 11/2002, *Службени лист СЦГ*, 1/2003 – Уставна повеља и Службени гласник РС, 72/2009 – др. закон и 97/2013 – одлука УС

Закон о ванпарничном поступку. *Службени гласник СРС*, 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон и 55/2014 и 6/2015

Закон о избору народних посланика. *Службени гласник РС*, 35/2000, 57/2003 – одлука УСРС, 72/2003 – др. закон, 75/2003 – испр. др. закона, 18/2004, 101/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 28/2011 – одлука УС, 36/2011 и 104/2009 – др. закон

Законик о кривичном поступку. *Службени гласник РС*, 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

Закон о личној карти. *Службени гласник РС*, бр. 62/2006, и 36/2011

Закон о локалним изборима. *Службени гласник РС*, 129/2007, 34/2010 – одлука УС и 54/2011

Закон о локалној самоуправи. *Службени гласник РС*, 129/07

Закон о матичним књигама. *Службени гласник РС*, 20/2009

Закон о националним саветима националних мањина. *Службени гласник РС*, 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014

Закон о општем управном поступку. *Службени лист СРЈ*, 33/97 и 31/2001, *Службени гласник РС*, 30/2010

Закон о парничном поступку. *Службени гласник РС*, 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014

Закон о печату државних и других органа. *Службени гласник РС*, 101/07

Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина. *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/98

Закон о прекршајима. *Службени гласник РС*, 65/2013

Закон о путним исправама. *Службени гласник РС*, 62/2006 и 36/2011

Закон о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима. *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 18/2005

Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Хрватске о заштити права српске и црногорске мањине у Републици Хрватској и хрватске мањине у Србији и Црној Гори. *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 3/05

Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у

Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској. *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 14/04

Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Македоније о заштити српске и црногорске националне мањине у Републици Македонији и македонске националне мањине у Србији и Црној Гори. *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 6/05

Закон о ратификацији Споразума између Савезне владе СРЈ и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина. *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, број 14/04

Закон о службеној употреби језика и писама. *Службени гласник РС*, 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 30/2010

Закон о уставном суду. *Службени гласник РС*, 109/2007, 99/2011 и 18/2013 – одлука УС и 40/2015 – др. закон

Породични закон. *Службени гласник РС*, 18/2005 и 72/2011 – др. закон и 6/2015

Правилник о обрасцима аката у управном поступку. *Службени лист СРЈ*, бр. 8/99, и 9/99 – испр

Правилник о личној карти. *Службени гласник РС*, бр. 85/2014

Упутству о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига. *Службени гласник РС*, бр. 109/2009, 4/2010 – испр., 10/2010, 25/2011, 5/2013 и 94/2013

Одлука Одбора за стандардизацију о статусу босанског или бошњачког језика Института за српски језик Српске академије наука и уметности од 25. августа 2015. године. Доступна на интернет страници: <http://www.isj-sanu.rs/rubrike/vesti/76/2015/08/25/odluka-odbora-za-standardizaciju-o-statusu-bosanskog-ili-bosnjackog-jezika.html>, последњи пут приступљено 30. августа 2015. године

Одлука Уставног Суда Републике Србије ИУ – 446/2004. *Службени гласник РС*, бр. 36/2010

Препорука Заштитника грађана Републике Србије 6-4-647/14. Доступна на интернет страници: <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3429-2014-08-18-13-24-41>, приступљено 10. 6. 2015

Predrag Dimitrijević, LL.D.
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

Dejan Vučetić, LL.D.
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

**EXERCISING THE RIGHT TO OFFICIAL USE OF
LANGUAGES AND ALPHABETS IN ADMINISTRATIVE
PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF SERBIA**

Summary

The principle of using one's language and alphabet in legal proceedings is recognized as one of the basic principles of administrative procedure law in the Republic of Serbia. This principle includes two basic components. The first element is the generally designated official language in which the proceeding is to be conducted; the second component is the right of the party to use the mother tongue in the course of proceedings. In Serbia, the principle governing the official use of one's language and alphabet is still not fully implemented in compliance with the applicable law, as reported in the citizen complaints submitted to the Ombudsman of the Republic of Serbia by citizens who sought protection of their rights in this area.

After reviewing the relevant normative framework (the Constitution of the Republic of Serbia, the General Administrative Procedure Act and the Act on the Official Use of Languages and Scripts, etc.), the authors analyze the basic problems arising in the course of administrative proceedings in connection with the implementation of this principle. The identified problems include: the lack of an interpreter for particular languages, the entry of personal names in official travel documents (identity cards and passports) in the language and alphabet of the national minority, the issuance of birth certificates, the award of administrative acts in the Latin script, and the lack of uniform administrative practice in proceedings where the members of national minorities exercise their rights.

In particular, the authors discuss the issue of administrative control over the implementation of the principle governing the official use of languages and alphabets in Serbia. Thus, the analysis has shown that only a few competent ministries (the Ministry of Education and Science, the Ministry of Human and Minority Rights, and the Ministry of Public Administration and Local Government) actually abide by the obligation to supervise the implementation of the Act on the Official Use of Languages and Alphabets. Yet, this duty is not fulfilled by other competent Ministries (of Transport, Urban Development and Housing, Culture, and Health). On the other hand, a significant drawback of our legal system is the fact that such an obligation is not envisaged at all within the normative framework of a vast number of other Ministries (of Foreign Affairs, Defence, Internal Affairs, Finance, Justice, Economy

and Regional Development, Agriculture, Trade, Forestry and Watersupplies, Religion and the Disapora, Labour and Social Policy). Another notable drawback lies in the fact that, under the Ministries Act, the authority to manage these issues has been vested in the Legislation Secretariat of the Republic of Serbia.

Ultimately, drawing upon the positive experiences demonstrated by the competent authorities in the Autonomous Province of Vojvodina, the authors urge for the improvement of the existing normative framework on the use of official languages and alphabets, and call for a more even application of this principle in the entire territory of the Republic of Serbia.

Key words: *administrative proceedings, official use of languages and alphabets, minority rights.*